

ТОПЛИФИКАЦИЈА АД

**АКТИВНОСТИ
ЗА НАДМИНУВАЊЕ НА ПРОБЛЕМИТЕ СО
СКАПИТЕ ЕНЕРГЕНТИ ВО ТОПЛИФИКАЦИОНИТЕ
СИСТЕМИ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Јули, 2008 година

Проблем на високите цени на енергентите

Зголемувањето на цените на енергентите, заострувањето на еколошките норми при производството на енергијата и реалативно нискиот стандард на наслението во земјите во развој укажува на фактот дека и во тие земји треба да се направат радикални промени во енергетскиот сектор со цел овозможување и во такви отежнати услови обезбедување со енергија на населението и индустријата.

Ваквите состојби со енергијата посебно го погодуваат делот од енергетскиот сектор кој се занимава со производство, дистрибуција и снабдување на топлинска енергија. Овој сектор е во далеку најтешка состојба бидејќи во најголем број случаи основните горива кои се користат за производство на топлинска енергија се нафтени деривати и природен гас, а тоа се горивата кои во наредниот период ќе имаат најголем пораст на цената. Порастот на цената ќе се случи основно поради пазарни причини. Овие горива се најупотребувани за покривање на енергетските потреби во урбаните средини, а нивните познати резерви се ограничени.

Од друга страна преку топлификационите системи со топлина се снабдува и населението кое во земјите во развој и во РМ уште долго ќе има сериозни проблеми да ги покрива нарасаните трошоци за овој тип услуга.

Доколку со систем на активности во најкраток можен рок не се обезбеди максимална објективна рационализација на функционирањето на топлификационите системи, проблемите со високи цени на енергентите и ниска платежна способност на корисниците може овие системи да ги донесе на граница на затварање.

Тоа за РМ ќе значи огромен, пркатишно ненадминлив проблем бидејќи големиот број корисници приклучени на овие системи практично немаат алтернатива за замена на испоракта на топлинска енергија од овие системи.

Можности за замена на топлинската енергија од Топлификационите системи

Голем дел од приклучените корисници на топлификационите системи единствената можност за замена на оваа енергија ја имаат во електричната енергија. Тоа како можност е нерационално и за државата и за корисниците бидејќи електричната енергија најмалку во следните десет години во регионот ќе биде исклучително дефицитарна. Тоа значи од една страна многу тешко обезбедување на потребните количини електрична енергија, а од друга страна енормно високи цени на обезбедените количини.

Другите можни супституции на топлинската енергија од топлификационите системи како течни горива, цврсти горива и дрва имаат исклучително ограничена можност со сериозни еколошки проблеми на нивното локално користење. Од друга страна, зголеменото користење на овие енергенти неминовно ќе доведе

до подигање на нивната цена со што економскиот ефект на нивното користење ќе се изгуби.

Директното користење на природниот гас во објектите со што би се супституирала топлинската енергија од топлификационите системи е можно и економски оправдано во дел од сегашните корисници на топлинска енергија, но таквата супституција е поврзана со значителни нови инвестиции и бара долго време за реализација.

Можности за надминување на проблемите

Согласно на ваквата состојба единствен можен приод за надминување на проблемите на високите цени на енергетите во топлификационите системи е обезбедување системски мерки со кои ќе се направи максимална можна рационализација на функционирањето на овие системи бидејќи без нивното функционирање сериозни се последиците по другите енергетски системи во државата.

Постоењето на топлификационите системи и нивното ширење во иднина е единствена опција за задоволување на потребите од топлина во урбаните средини, посебно во густо населените делови од поголемите градови. Овие системи за урбаните средини имаат исклучителни предности и од аспект на економијата на снабдувањето со топлинска енергија и од аспект на влијанието врз околината и од аспект на комфорот кој со нивната употреба го имаат корисниците. Но овие системи имаат и одредени недостатоци кои главно произлегуваат од начинот на кој овие системи се третирали во минатото и од начинот на кој тие системи функционираше во минатото.

Имајќи го тоа во предвид, јасно е дека за да се надминат овие проблеми кои со зголемувањето на цената на енергентите значително се зголемуваат, мора да се направат радикални промени во организацијата на топлификационите системи и во нивната поставеност во однос на корисниците.

Прва ургентна активност

Како прво овој енергетски систем, како и другите, мора да почне да функционира преку три независни целини:

- производство на топлинска енергија,
- дистрибуција на топлинска енергија и
- снабдување со топлинска енергија.

Ова согласно нашиот закон е веќе овозможено, а согласно важечките акти на Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија (РКЕ) треба веќе да функционира.

Втора ургентна активност

По поделбата на топлификационите системи на три основни дејности се создава основниот услов за реализација на процесот на демонополизација и либерализација на топлификационите системи.

До овој момент светот не измислил подобар механизам за намалување на трошоците на производство и на зголемување на квалитетот на производот од пазарот.

Развиените земји уште пред петнаесет години донесоа одлука механизмот на пазарот да го применат и во енергетските системи кои до тогаш беа и природни и фактички монополи во електроенергетскиот, во гасниот и во топлификациониот сектор.

Примената на пазарните механизми во енергетските сектори е можна ако прво тие се поделат на овие три дејности (производство, дистрибуција и снабдување), а потоа во трите дејности се отвори конкуренцијата со можност секоја од овие дејности да ја вршат сите заинтересирани субјекти кои имаат интерес за тоа и кои ги исполнуваат стручните и финансиските услови за бавање со овие дејности.

За реализација на овој чекор во топлификационите системи во Република Македонија се исполнети сите неопходни услови: законски, сопственички и техничко-технолошки.

Законски услови

Законските решенија што во овој момент се во сила во државата ја предвидуваат можноста топлификационите системи да бидат поделени на три основни дејности и нема никаква законска пречка за таа активност.

РКЕ во своите акти за формирање на цената на топлинската енергија го предвидува функционирањето на трите дејности како независни целини.

Имајќи го во предвид погоре изнесеното дека нема законски пречки и дека РКЕ во своите акти веќе ги дефинирал условите за работа на секоја поединечна дејност, нема никаков проблем РКЕ веднаш да распише меѓународен тендер за добивање на лиценци за вршење на трите посебни дејности во топлификационите системи.

Услови од аспект на сопственост

Од овој аспект нема никакви пречки за реализација на погоре дефинираните активности. Во процесот на приватизација на Топлификација АД кој е завршен во 1999 година приватизирани се само изворите на топлина во топлификациониот

систем на град Скопје. Топлификационата мрежа е останата во државна сопственост.

Тоа е единствена приватизација во инфраструктурните дејности во која инфраструктурата е останата во државна сопственост.

И во случајот на приватизација на телекомот и во случајот на приватизацијата на електродистрибуцијата инфраструктурата е продадена на инвеститорот.

Од завршувањето на процесот на приватизација на Топлификација АД, оваа фирма топлификационата мрежа ја користи со договор за користење на мрежата склучен со државата. Државата може тој договор со Топлификација АД да го раскине со отказан рок од шест месеци. Доколку двете страни се согласуваат, Топлификација АД нема ништо против таквата варијанта, договорот може веднаш да се раскине и да почне процес на тендерирање за дејноста дистрибуција.

Во делот на снабдувањето нема никакви сопственички пречки да се реализира демонополизацијата.

Од приклучната шахта на секој објектот приклучен на топлификациониот систем, преку подстанцијата во објектот до целокупната внатрешна инсталација на објектот се е во сопственост на приклучените објекти односно на нивните сопственици.

Корисниците можат од аспект на сопственост сами да изберат кому ќе му ја отстапат оваа инсталација за да ги снабдува со топлинска енергија. Тоа значи дека ни во оваа дејност нема пречки за спроведување на демонополизацијата.

За производството демонополизацијата е овозможена уште 1999 година со завршувањето на процесот на приватизација на Топлификација АД. Согласно важечките законски решенија, за секој нов произведен капацитет во топлификационите системи локалната самоуправа и градот Скопје распишуваат тендер. На таков начин во 2000 година е реализиран топлификациониот систем во населбата Скопје Север.

Исто така, согласно договорот за користење на топлификационата мрежа, операторот на истата е должен да ја прифати и дистрибуира топлинската енергија понудена од било кој производител доколку таа е со цена еднаква или пониска од цената на производството на топлинската енергија произведена во објектите на Топлификација АД.

Техничко-технолошки услови

Топлификационите системи во РМ се потполно техничко-технолошки подготвени за поделба на три посебни дејности.

Основа за поделба е да има верифицирани мерења на испорачаната енергија помеѓу производството, дистрибуцијата и снабдувањето.

Мерењето на ниво на објект е потполно реализирано уште во 2003 година. Од тој период се мери испорачаната енергија на ниво на објект. Топлификација АД го реализираше овој проект бидејќи во сегашната законска поставеност на оваа

дејност Топлификација АД е обврзана на ниво на приклучен објект да ја испорача потребната топлинска енергија. Тоа произлегува и од фактот дека само основните средства за производство и дистрибуција на топлинска енергија во овој момент се во надлежност на Топлификација АД, едните како сопственост, другите со договор за користење.

Снабдувањето сега го врши Топлификација АД бидејќи не е решено на друг начин иако никаде во развиените земји, а и во дел од земјите во развој производителот на топлинска енергија не се занимава и со снабдување.

Снабдувањето со топлинска енергија во секој случај мора да го врши фирма различна од онаа која произведува бидејќи снабдувачот има интерес да го контролира квалитетот на испораката на произведувачот на праг на објект. Со тоа не само што снабдувачот сам се заштитува туку го заштитува и крајниот корисник кој сега е оставен без заштита.

Исто така, со воведување на посебен субјект како снабдувач со топлинска енергија се создава главниот услов за воведување на распределба на потрошената топлинска енергија на ниво на објект на секој корисник во објектот. За да се реализира оваа активност, која е искучително битна за корисниците на топлификационите системи во станбените објекти, неопходно е веднаш да се оддели функцијата снабдување од функциите производство и дистрибуција и снабдувачите кои ќе добијат лиценци за оваа дејност да бидат условени со развивање на овој систем на распределба на енергијата на ниво на корисник во најкраток можен рок.

Такви системи на распределба веќе постојат во развиените земји и во некои од земјите во развој и РКЕ заедно со идните носители на лиценцата за снабдување треба да ги дефинираат основните карактеристики кои системот за распределба треба да ги има и рок за негова потполна имплементација во топлификационите системи на РМ.

Со оваа решение корисниците на топлинска енергија во станбени објекти ќе добијат две значителни придобивки: ќе имаат субјект кој во нивно име ќе ја контролира испораката на топлинска енергија на праг на објект и ќе имаат субјект кој може, согласно меѓународната пракса и препораки, да ја развие и применува распределбата на потрошената топлинска енергија на ниво на корисник (стан или локал), а со тоа и поделбата на трошоците за топлинска енергија на тоа ниво.

Мерењето на праг на топлани, со кое се обезбедува разграничување помеѓу производството и дистрибуцијата на топлинска енергија е реализирано во последната грејна сезона и со тоа се створени услови и овие две дејности од наредната сезона да бидат поделени.

Согласно на погоре изнесеното, од технолошки аспект одделувањето на снабдувањето од дистрибуцијата и производството е можно уште од 2003 година, а одделувањето на дистрибуцијата од производството е можно од последната грејна сезона.

Заклучоци

Согласно на погоре изнесените факти, за надминување на проблемите врзани за скапите енергенти кои се користат во топлификационите системи ги предлагаме следните заклучоци.

1. Од наредната грејна сезона максимално да се искористи мерењето на испорачана топлинска енергија на праг на објект со цел да се намали на најмала можна мерка наплатата на топлинската енергија со пресметка (паушално). Со сегашните цени на топлинската енергија апсолутно е нерационално наплатата на услугата за греење да се врши со пресметка. Со оглед на постоењето мерење на топлинска енергија на праг на објект, истото треба да се искористи во наредната грејна сезона. За идната сезона поделбата на ниво на корисник би била по м² што е апсолутно спроведливо според важечките акти. Тоа би бил и прв чекор за подоцна новите снабдувачи да ги воведат системите на распределба врз основа на мерење на ниво на корисници.
2. Врз основа на постоечките законски решенија и акти на РКЕ, веднаш да се распише меѓународен тендер за вршење на трите дејности во топлификационите системи на РМ. Доколку постои поголем интерес за вршење на овие дејности, може да се зголеми бројот на овие лиценци за секоја од овие дејности со зголемување на реоните во градот за кој ќе се издадат лиценци. За најголемиот систем во РМ-топлификациониот систем на град Скопје со кој оперира Топлификација АД, можни се 10 лиценци за дистрибуција и снабдување: по една за секој излезен вод од ТО Исток (вкупно три) и ТО Запад (вкупно пет) и по една за ТО 11 Октомври и ТО Скопје Север. За производство на топлинска енергија може да се распишат лиценци на слободни локации погодни за таа намена.
3. Во условите на тендерот за снабдување освен техничките, финансиските и стручните услови кои фирмите треба да ги исполнат, основно е да се обврзат во најкраток рок не подолг од една година да го реализираат системот на мерење на ниво на стан (локал) во реоните за кои ќе добијат лиценца.
4. Со оглед дека со реализацијата на мерењето на ниво на корисник се овозможува корисникот да троши онолку енергија колку сака, а со тоа и издатокот за оваа услуга да биде во рамките на неговите желби, тендерот за снабдување треба да биде од највисок приоритет и тој треба да се распише во најкраток можен рок.
5. Топлификација АД е подготвена да се откаже од своите лиценци за снабдување, дистрибуција и производство на топлинска енергија кои во моментот ги поседува и да учествува на меѓународниот тендер за повторно нивно добивање за дејностите за кои ќе има интерес.

6. Топлификација АД е подготвена да помогне во реализацијата на сите погоре предложени активности со своите стручни капацитети и да ги стави на располагање сите информации и контакти со надворешни стручни и научни институции.
7. Топлификација АД ги предлага погоре дефинираните активности бидејќи смета дека со нив се овозможува топлификационите системи да функционираат и во новите услови на исклучително високи цени на горивата.
8. Доколку погоре дефинираните активности не се реализираат во многу краток период постои сериозна опасност топлификационите системи да немаат економска основа да функционираат. Тоа за Република Македонија би било исклучително голем, дури и ненадминлив проблем со оглед на неможноста корисниците да користат друг прифатлив начин на загревање на своите простории.

Топлификација АД
Директор
Д-р Димитар Хаџи-Мишев